Kitaibelia	II. évf.	pp.: 7–10.	Debrecen 1997

TALLÓS PÁL (1931-1968)
Emlékképek egy fiatalon elhunyt botanikusról

CSAPODY István – SZODFRIDT István

1949-ben iratkoztunk be Tallós Pállal az akkori budapesti Műszaki Egyetem Sopronban működő Erdőmérnöki Karára. A növényvilág iránti érdeklődés, a botanika szeretete kapcsolt össze hármunkat. A barátság szoros maradt egyetemi tanulmányaink befejezése után is. Ez tesz képessé arra, hogy a megdöbbentően korán eltávozott jó barátra emlékezzünk. Munkásságát, szakmai tevékenységét szakirodalmi közlései minősítik. Mi itt most az embert kívánjuk bemutatni emlékképek felidézésével. Úgy, amilyennek mi láttuk, és amilyennek emlékezetünkben megőriztük. A most következő emlékezést kétfelé választottuk, a kezdetekről Csapody István, a későbbiekről Szodfridt István készítette a beszámolót.

1. Tallós Pál, az egyetemi hallgató

Amikor 1949 őszén sikeres egyetemi felvételi vizsga után elsőéves erdőmérnökhallgatónak beiratkozott, színes és népes sokadalomban találta magát. Közel 120-an voltunk az évfolyamon, az ország minden tájáról, különböző előképzettséggel és családi háttérrel, más-más világnézettel, elhivatottsággal, tervekkel és reményekkel. Tallós Palit a természettudományok iránt érzett határtalan lelkesedés, sőt rajongás hozta közénk s már az első szemeszter első heteiben azok társaságát kereste, akik hasonló többlet-tudással fokozottabban érdeklődtek a scientia amabilis, a botanika, mint szeretetreméltó tudomány - s mint az hamar kiderült - az állattan iránt is. Barátságunkat ezenfelül nyíltsága, abszolút becsületessége és egyenes jelleme is tartóssá, haláláig szorossá és bensőségessé tette.

Jól emlékezem arra, hogy mindjárt a tanévnyitó ünnepélyt követően Palit is beleértve, kis csapat indult a Soproni-hegyvidék "meghódítására" Bánfalván át a Hidegvízvölgyig, és onnan vissza a Kövesháton, az Ultrán, Muck-on és a Kecskepatak völgyén át a kollégiumig ahol a többség lakott. Már ekkor, az első közös kirándulás alkalmával feltűnt a résztvevőknek Pali átlagosnál nagyobb fajismerete. Elsajátításában a pápai középiskola biológus tanára mellett szerepet játszhatott elváltan élő festőművész édesapjától örökölt szín- és formaérzékenysége, – miként a vele együttélő édesanyjának a természet iránti alázatos szeretete is.

Említett első, emlékezetes kirándulásunkat egyetemi közös éveink alatt számosak követték. Botanikai naplóimat fellapozva sűrűn találkozom nevével. Igy például 1950 március 26-án az Asztalfőn s a Tolvaj-árokban jártunk, április 15-én a Daloshegyen, április 16-án és május 2-án a Bécsidombon (megtalálva a *Globularia cordifolia*-t), április 21-én a Tómalmi- és Kőhidai-lápréteken, ahol akkor még virított a *Primula farinosa*, április 30-án a Hidegvízvölgyben, a Főiskolai vadászháznál, május 6-án és 12-én a Szárhalmi-erdőben, ahol a Pintytető oldalában is nőtt még a *Cypripedium calceolus*, május 12-én pedig a Szárhalmi-erdő cseresében mi mutattuk meg Kárpáti Zoltán Professzornak a *Pulmonaria angustifolia* új lelőhelyét. A sort folytathatnám még, hiszen 1950 május 17-én a Harkai-kupon rátaláltunk az *Oxalis corniculatus*-ra, szeptember 16-án Pali fedezte fel a *Gentianella ciliata*-t a Dudlesz-erdőben, 1951 áprilisában a Várhelyen és a Tacsi-árokban botanizáltunk, 1952 május 12-én a *Cypripedium* mellett az *Ophrys insectifera* volt közös leleményünk.

Természetesen sokat járta az erdőt-mezőt egyedül is, s ilyenkor eredményeiről, felfedezéseiről utólag számolt be. Ilyen volt a *Muscari botryoides* megtalálása a Harkai-kupon és a nagyon ritka *Buxbaumia aphylla* lombosmoha a Tacsi-árok tarravágott feketeáfonyás oldalában. Tallós Pali figyelme ugyanis a virágtalan

fajokra is kiterjedt és már egyetemista korában szorosabb kapcsolatba került a hazai legnevesebb bryológussal, Boros Ádámmal, mindenki Ádi bácsijával is. Nemcsak emlékezetem filmszalagja őrzi, hanem fekete-fehér papírfénykép is, amint a pápakovácsi lápréten, Pali első nagy növényföldrajzi felfedezése színhelyén, együtt látható Boros Ádámmal, oldalán növénygyűjtő mappával, kezében lepkehálóval. A Pápakovácsi és Tapolcafő közötti reliktum növénytársulásokra egy véletlen szerencse vezette: a pápai piacon rátalált egy virágárus öregasszonyra, aki *Trollius europaeus*-t árult. Ennek útmutatása alapján jutott el Ganna felé, Bótakő és Ilkapuszta között azokra a rétekre, amelyek további alapos kutatásainak tárgyai lettek. Ettől kezdve Sopronnak és környékének flórája-faunája kissé háttérbe szorult, a hosszabb tanulmányi szünetekben hazautazott és rendszeresen hozzálátott e láprétek florisztikai feltáráshoz, cönológiai feldolgozásukhoz. Amikor pedig ebben valami akadályozta, de az aszpektust nem kívánta elszalasztani, édesanyja sietett segítségére, aki mellette ugyancsak alapos fajismeretre tett szert. Így készült el az a még egyetemi hallgató korában végzett rétcönológiai tanulmánya (1953), amely első publikációja és a "*Pápakovácsi láprét növénytársulásai és fásítása*" címet viselte (Erdészeti Kutatások 1954., 6: 55-69 + 29 litogr. táblázat). Benne nekem az a megtisztelő szerep jutott, hogy az asszociációs táblázatokat Pali diktálására én gépelhettem.

Egyoldalú volna azonban Tallós Pálról adott megemlékezésem, ha csak ezen tanulmányi évek szakmai-tudományos oldaláról ejtenék szót. Igaz az, amit egyszer már róla megírtam, hogy t.i. "*meteor volt ő a magyar természettudományok boltozatán*" - de ezen túl nyitott volt minden más szépre és nemesre, nyitott a humán értékek iránt. Igy őszinte vonzalommal kötődött a népi-nemzeti értékekhez s forró hazaszeretet parázslott lelkében, már csak azért is, mert a Bakony és Bakonyalja, Nyirád és Ugod csak választott és kutatott pátriája volt, gyökerei a magyar Felvidékre nyúltak, hiszen Pozsonyban született és elemi iskoláit Somorján végezte. A magyar pentatónia dallamkincsét talán Galántáról szívta magába, Kodály Zoltánt pedig mindvégig példaképnek tekintette. Egyszer engem is megajándékozott Kodály: A zene mindenkié c. könyvecskéjével, megtanított számos részletre Kodály népzenei feldolgozásaiból, s ő közvetítette nekünk elsőként Karl Orff Carmina Burana-ját is, melyet betéve tudott.

Tudása nem tette elbizakodottá, inkább gátlásos volt és szerény, mint a mécsvirág. Érzékenyen reagált a világ dolgaira, de igazán csak akkor nyílt meg, amikor őszinteséget tapasztalt és szeretet vette körül. Tiszta volt és határozott, mint a kézírása. És hátsó gondolatok nélkül közeledett embertársaihoz. Egyik idősebb munkatársa, mikor korai és váratlan haláláról értesült, azt mondta róla: "*Igaz ember volt és Isten azért szólította ily korán magához, hogy meg ne rontsák az emberek.*"

Tallós Pálra, Pali barátunkra mi is így emlékezünk. Csillag volt, mely holta után is világít és meleget áraszt.

2. Tallós Pál, az erdőmérnök-kutató

Egyetemi évei után a Bakonyban szolgált erdészeti vezetőként. Ez volt a tanult szakmája. Ha az üzemi élet buktatói és durvaságai között nem is érezte magát nagyon jól, szabad ideje bőven akadt arra, hogy a Bakony botanikai és lepidopterológiai érdekességeit vizsgálja. Az Ugodi Erdészetnél dolgozott, ez az időszak termékeny volt számára, mert az ott kutatóként működő, a Bakony növényvilága iránt nem kevésbé érdeklődő Majer Antallal élete végéig tartó barátságot kötött. Tőle ismerte meg a bakonyi erdők történetét és kapott indítást Pápa környékén végzett vizsgálódásaihoz. Ha nem is vonzódott különösebben az erdőmérnök mindennapi munkájához, becsülettel tette, amit tennie kellett. Közben azért volt szeme a színes érdekességek észrevételére is.

Egyik alkalommal nála jártam, mikor az irodán éppen a bérelszámolási jegyzéket böngészte. "*Nézd csak*" - szólt nekem - "*mennyi klasszikus névvel megáldott erdei munkás dolgozik nálunk!*" Megnéztem a bérjegyzéket és valóban - ilyen nevek sorakoztak rajta: Bús Titusz, Vasharapó Szixtusz és hasonlók. E derék munkások egytől egyik a roma etnikum képviselői voltak. Hogy a szokatlan, római eredetű keresztnév hogyan ragadt rájuk, rejtély. Feltehetően egy tréfás kedvű plébános lehetett a névadójuk.

Közös botanikai munkánk Palival akkor indult, amikor megkezdődött a Pócs Tamás vezette vend-vidéki vegetációtérképezés. Tamás kiügyeskedte, hogy mindkettőnket munkahelyünk elengedett és néhány élményekben gazdag hetet tölthettünk a tájképileg is nagyon szép vidéken. Szállást az ottani erdészettől kaptunk, egy gerendákból összerótt, erdő közepén álló vadászház komfort nélküli falai között. Innen indultunk reggelente az aznapra tervezett terület bejárására. Palinak ritka lepkékre is volt szeme, nemcsak a botanikát művelte itt, hanem szorgosan lepkézett. Ennek megszokott rituáléja volt az éjszakai lepkegyűjtés. Kellett hozzá egy Maxim-lámpa, egy kifeszített fehér lepedő és néhány ciános üveg a lepedőre érkező lepkék befogására. Mivel a lepkék sokan voltak, mi is segítettünk Palinak. A nagy fény azonban nemcsak a lepkéket csalta oda, hanem az éjszakai portyán arra járó határőröket is. Boldogan csaptak le ránk: "*No, megvannak jómadarak*" - szóltak -"*maguk azok, akik fényjeleket adnak le a határon túlra?*" Amikor aztán látták, mit művelünk, a potya szabadság reményének veszte miatt csalódottan távoztak. Hát ez az ötvenes évek derekán volt, még a vasfüggöny idején.

Az egész éjszakai lepkegyűjtés után megengedtünk magunknak egy kicsit hosszabb szunyókálást a házban. A körülötte reggel munkára gyülekező erdőművelő munkásoknak ez nem nyerte meg a tetszését. Hogyisne, amikor ők már dolgoznak, mi még itt henyélünk a kuckóban! Igy aztán nagy lármát csaptak reggelente és többségükben barna bőrű tizenéves lánykák a ház előtt álló kerékpárjaink névtáblájáról leolvasott nevekkel nagyon is személyre szóló félreérthetetlen javaslatokat kiabáltak be nekünk. Palinak is volt kerékpárja, megkapta ő is a magáét! A vége az lett, hogy az erdészt kellett kérnünk a kéretlen vendégszeretet eme megnyilvánulásának leállítására.

Esténként Pali énekléssel szórakoztatott bennünket. Kodály műveinek alapos ismerője volt, egész hosszú műveket is végigénekelt, kellemes énekhangjával szép élményeket szerzett. Ha Kodályról, zenéjéről volt szó, megfeledkezett minden másról, teljesen át tudta adni magát a szép magyar zene csodájának.

Nem vend-vidéki élmény, de idetartozik: Társszerzőmmel egyszer később meglátogattak óbudai lakásomon. Vendégeimet az akkor még divatban volt másfél-literes családi sörös üveggel kínáltam. Pali jókedvre kerekedett. Mikor távoztak, elmentem velük a Margit-híd hídfőjéig. Ott vártuk a villamost. Pali kívülről tudta Kodály "*Jézus és a kufárok*" kórusát, mitöbb, németül is tudta. Nosza, neki is látott ezt ott a megállóban német nyelven intonálni. Annyira belemerült, észre sem vette, hogy kisebb fajta csődület állja körül. Le kellett állítani, mielőtt még valami galiba lenne a dologból.

Közös munkánk volt a felső-nyirádi erdő vegetációjának vizsgálata. Ezt a területet üzemi erdész koromban ismertem meg, majd amikor mindketten az Erdészeti Tudományos Intézethez kerültünk, Majer Antal keze alá, szakítottunk időt arra, hogy részletesebben is meglátogassuk az érdekesnek ígérkező területet. Akkor még éltek ott a mocsarak, a vízállások még megteltek vízzel és mi gumicsizmásan caplattunk a zsombékok között a térdig érő vizekben, közben jegyezgettük az előforduló növényfajokat. Pali volt a jegyző és a kétes növényfajok meghatározója. Az ő jó szeme kellett a Magyarországra nézve új növényfaj, a *Carex hartmanii*, felismeréséhez is. Először csak addig jutottunk, hogy egy "*nemtudjukmit*" tartunk a kezünkben. Szerencsére növénytári barátaink, köztük Ujhelyi Jóska, készséggel segítették a határozást. Ő volt az, aki egy másik, az országra nézve szintén új faj, a *Koeleria pyramidata* mibenlétét is megerősítette. Pali szívből és őszintén tudott örülni az ilyen felfedezéseknek. Egyik, egyedül tett kirándulásán nagy csomó *Calluna*-t talált és majd kibújt a bőréből, amikor az egyik rét szélén gyönyörűen virágzó *Hemerocallis lilio-asphodelus*-ra bukkantunk. Ezt már ismertük a Vend-vidékről, örömünk határtalan volt.

A felső-nyirádi erdő vízállásaiban több glaciális reliktumfajt fedeztünk fel, ezek odajutása rejtély maradt mindaddig, amíg Pali egyik pápai iskolatársában, a földrajzos Góczán Lászlóban, segítőre nem akadt. Mivel nevezett éppen a térség geológiáját vizsgálta, felhívta Pali figyelmét arra, hogy a terület geológiai értelemben is glaciális reliktum. Hát ez volt az igazi öröm! A két tudományág vívmányai szépen egybevágtak!

Böngészgetem most is meglévő feljegyzéseinket erről a munkáról. Pali nagy, erős nyomással, ceruzával írta füzeteinket. Ugyanez a buzgalom volt rá jellemző, ha találkoztunk. Magunk között úgy mondtuk: "*tőből tépi ki a karunkat kézrázás során.*"

Szeretetreméltó egyénisége különösen akkor mutatkozott, amikor óbudai lakásomon többször is meglátogatott. Akkor már megvolt első kisfiunk, úgy egyéves korú volt, amikor Pali érkezett. Vasárnap, ünneplőbe öltözötten jött, de amint a gyereket meglátta, lehemperedett a szőnyegre az akkor még négykézláb csúszó-mászó aprósághoz és boldogan kergette. Nem számított az ünneplő ruha, nem számított semmi, csak a tiszta öröm számított, ez volt az éltetője, egyéniségének meghatározója.

Budakeszin, az erdőbe épült kísérleti telep egyik manzárdjában lakott meglehetősen nomád körülmények között. Ugyanott éltek B.-ék is. A szülök egyszerű, tanulatlan, de jólelkű, melegszívű emberek voltak, akikhez Pali – magányát enyhítendő – szívesen betért egy kis meghitt beszélgetésre. Tőlük hallottam a következőt: Akkor már javában udvarolt későbbi, akkor Devecserben lakó feleségének. Már komolyra fordult kettejük kapcsolata s egyik devecseri utazásáról Pali öreg este ért haza, bekopogott B.-ékhez és a benne áradó öröm kicsordult belőle: "*B. bácsi, én olyan boldog vagyok!*" tört ki belőle az előre megsejtett, fájdalmasan rövid ideig tartó boldogság.

Ez a meleg szív, ami őt emlékezetünkben tartja és soha nem engedi feledni. Tiszta ember volt, tudós, annak minden alázatával és szorgalmával. Talán a természet világához is a szép kötötte, ez tartotta hatalmában. Fájdalommal érezzük hiányát és rideggé, önzővé vált világunkban különösen nagyon hiányzik!

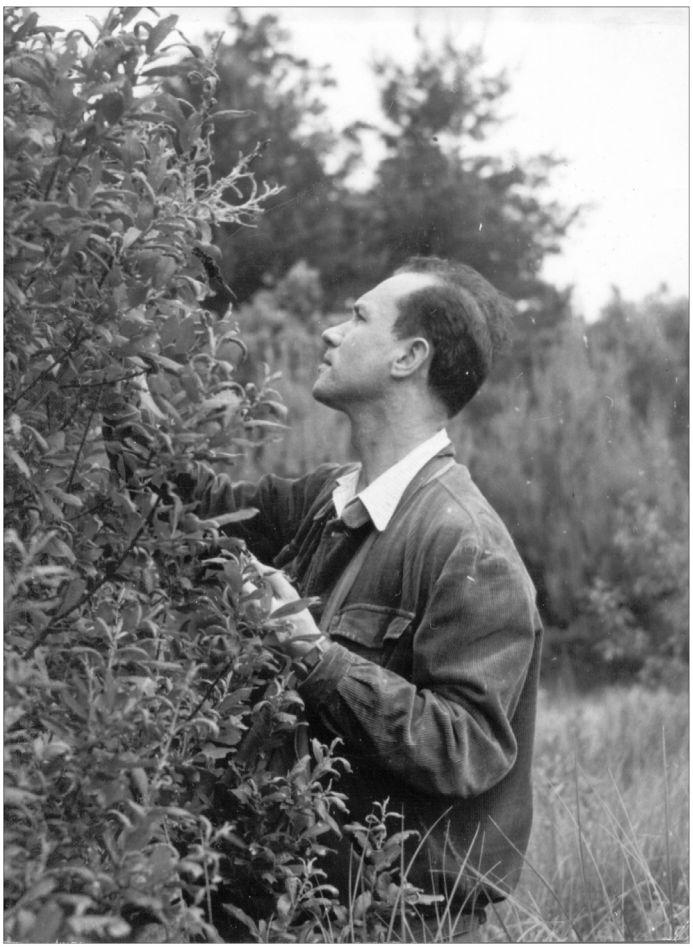

TALLÓS Pál a Felsőnyirádi erdőben 1963 körül (Szodfridt István felvételei)